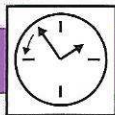

MARX FUGGER

Veterinair verleden

Er was in de 15e en de 16e eeuw geen vorstenhuis in Europa, dat financieel niet afhankelijk was van de familie Fugger. Deze familie heeft kans gezien om in betrekkelijk korte tijd een ongelooflijk kapitaal op te bouwen. De grondlegger hiervan was Hans Fugger, een eenvoudige wever, die zich omstreeks 1367 in de buurt van Augsburg vestigde. Tussen 1511 en 1527 steeg het vermogen van 67.500 tot 633.500 'ponden Vlaams'. Als we hierbij bedenken dat een bedrijf met een kapitaal groter dan 10.000 'ponden Vlaams' tot de allergrootste ondernemingen behoorde, dan zegt dat wel iets over de rijkdom van de Fuggers¹. De familie steunde onder andere de Duitse keizers door het financieren van allerlei politieke en militaire ondernemingen in ruil voor concessies voor de exploitatie van koper- en zilvermijnen in Tirol en Hongarije. Hun rijkdom werd spreekwoordelijk. Dit was dan ook de reden dat Karel V tegen de koning van Frankrijk zei, toen deze hem zijn schatten toonde: 'Dit kan alleen maar een wever uit Augsburg betalen'. De Fuggers waren vermaard als filantropen en als beschermers van kunstenaars en van humanistische geleerden.

Paarden hebben in het leven van de Fuggers altijd een grote rol gespeeld. Ter ere van hoge gasten werden tournooiën georganiseerd. Onder auspiciën van de familie vonden er draverijen in Augsburg plaats. De Fuggers bezaten voor één van de stadspoorten van Augsburg een eigen manege.

Eén van de laatste telgen van deze familie was Marx Fugger, heer van Kirchberg en Weissenhorn, geboren in februari 1529 en overleden in 1597. Fugger heeft gestudeerd en daarnaast en daarna veel gereisd. Evenals veel van zijn voorouders was ook Marx Fugger een enthousiast paardenliefhebber. Van jongs af aan was hij geïnteresseerd in het houden van paarden, de fokkerij en in de diergeneeskunde.

In het jaar 1578 verscheen een boek van de hand van Marx Fugger, 'Von der Gestüterey', verlucht met houtsneden van Jobst Amman, dat in 160 pagina's met 24 hoofdstukken op een authentieke wijze de fokkerij en het houden van paarden behandelt. Het is het eerste boek, dat in de Duitse taal geschreven op een dergelijke wijze de paardenfokkerij beschrijft. Uit de inleiding blijkt duidelijk welke moderne opvattingen Fugger koesterde: 'ich bin gänzlicher Meinung, daß ein erfahrener Roßarzt einer ganzen Gemein großen Nutz

¹ G.Andres. 'Marx Fugger und die deutsche Pferdezucht und -heilkunde.' Diss. Berlin, 1937.

² G.Andres. 'Marx Fugger' Diss. Berlin, 1937

³ K.M.Schober. 'Die aus dem Pflanzenreich stammenden Heilmittel und die therapeutische Verwendung der wichtigsten unter diesen Drogen im Roßarztneibuch des Mang Seuter (1583)'. Diss. München, 1936.

⁴ G.W.Schrader en E.Hering. 'Biographisch-literarisches Lexikon der Tierärzte aller Länder und Zeiten'. Stuttgart, 1863.

würde schaffen, denn wir können weder im Krieg noch im Fried der Roß entraten, und daß auch ein guter Roßarzt von seiner Kunst einen guten Gewinn haben soll, vielleicht sowohl als mancher Menschenarzt.' En op een andere plaats: 'Die Kur eines guten Pferdes bezahlt ein reicher Herr gern so gut wie eine Kur an ihm selbst.' In deze periode zag men volgens Fugger in landen als Italië, Spanje en Duitsland de kwaliteit van de paarden ernstig afnemen. Het is juist aan Marx Fugger te danken, dat hij dit signaleerde en aan de hand van zijn boek de juiste richtlijnen aangaf om een gezonde paardenstapel in Duitsland te ontwikkelen. Ook door het importeren van paarden uit andere delen van Europa ten behoeve van zijn eigen stoeterijen trachtte hij de neergang in de kwaliteit van het Duitse paard te keren. Uit dit alles blijkt dat hij zijn tijd ver vooruit was. Van het boek '*Von der Gestütere*' hebben verschillende latere edities het licht gezien (1584, 1611, 1786 en 1800). Naar het exemplaar uit 1584, dat zich in de bibliotheek van de Faculteit Diergeneeskunde in Utrecht bevindt, is in 1968 een facsimile verschenen.

Zijn stalmeester Forster (ook wel Dufft of Tuftt genoemd) had een grote kennis van de geneeskunde van het paard. Forster was niet alleen een beroemd ruiter maar was ook een uitstekend docent. Hij heeft met hulp van Fugger een diergeneeskundige school gesticht, die ook een internationale erkenning verwierf². Eén van zijn leerlingen was Creutzberger, die later keizerlijk paardenarts in Wenen werd. De andere leerling van Forster was Mang Seuter, die 14 jaar onder hem heeft gewerkt en die ook zijn opvolger als stalmeester is geworden. In 1584 verscheen een boek van Seuter over het bit van het paard en in 1588 over de geneeskunde van dit dier, getiteld: '*Das Roßarzneibuch, ein vast schönes und nutzliches Buch von der Roßarztney*'. Van beide boeken staat wel vast, dat de invloed van Marx Fugger op de inhoud zo groot geweest is, dat we gevoeligelijk Fugger als de eigenlijke auteur kunnen beschouwen. Hoewel het diergeneeskundige boek al in 1583 was geschreven, is het om onbekende reden pas vijf jaar later verschenen³. Het boek bevat 440 pagina's en is ingedeeld in 194 hoofdstukken, ingedeeld van 'Kopf zum Fuss'. Ieder hoofdstuk begint met een korte beschrijving van de klinische verschijnselen van de betreffende ziekte gevolgd door talrijke recepten. In het hele boek kan men een 2200 voorschriften vinden. Het is de verdienste van Andres geweest om in zijn proefschrift een lijst van alle oud-Duitse namen van dierziekten en geneesmiddelen te voorzien van hedendaagse namen. Schrader en Hering,

die in 1863 een biografie van de belangrijkste veterinairen hebben doen uitgeven⁴, beschouwen het boek van Seuter van geringe veterinaire betekenis, omdat het accent veel te veel op de geneeswijzen ligt ten koste van de beschrijving van de ziekten. De waardebeoordeling van historische boeken is echter wel veranderd in de laatste decennia. Nu wordt het boek van Seuter (lees Fugger) beschouwd als een historisch document, dat een uitstekend overzicht geeft van de beschikbare kennis van de paardengeneeskunde tijdens de renaissance in Duitsland. Er zijn drie edities verschenen: 1588, 1599 en 1622. Doordat de oplagen vrij klein waren, behoort het tot de zeldzame veterinaire werken.

De lijfspreuk van Marx Fugger was: '*Nichts angenehmers ist doch auf der Erd, als eine schöne Dame und ein schönes Pferd*'. Deze rubriek wordt verzorgd door leden van het Veterinair Historisch Genootschap.